

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Oct., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

МАЪМУРИЙ СУД ИШЛАРИНИ ЮРИТИШДА ЖАВОБГАРНИНГ МАЪМУРИЙ ПРОЦЕССУАЛ МАҚОМИ ТУШУНЧАСИ ВА ҲУҚУҚИЙ ТАБИАТИ

Абдурасулов Абдусамад Абдумажитович

Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий
мактаби “Маъмурий ҳуқуқ” йуналиши тингловчиси

Аннотация:

Мақола маъмурий иш юрителишда тарафларнинг ҳуқуқий мақоми билан боғлиқ масалаларни ўрганишга бағишланган. Ушбу турдаги тадқиқотнинг долзарблиги, биринчи навбатда, ички қонунчилик тизимида янги процессуал норматив-ҳуқуқий ҳужжат – Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий процессуал кодексининг пайдо бўлиши билан боғлиқ. Мақолани тайёрлаш жараёнида энг ишончли илмий натижаларни олиш учун ҳам умумий илмий (диалектик, тизимли, таҳлил, синтез, аналогия, спецификация, умумлаштириш) ва махсус ҳуқуқий усуллардан (расмий ҳуқуқий, қиёсий ҳуқуқий) фойдаланилган. Шу билан бирга, муаллиф маъмурий процесснинг турли иштирокчиларининг ҳуқуқий ҳолатининг умумий тавсифини беради, унинг тарафлари (аризачи ва жавобгар) ҳақида батафсил тўхталиб ўтади, уларнинг асосий процессуал ҳуқуқ ва мажбуриятларини кўриб чиқади, процессуал институтларни таҳлил қилади. Хулоса қилиб айтганда, маъмурий процессда тарафларнинг ҳуқуқий мақомининг ўзига хос хусусиятлари суд процессининг ушбу турининг ўзига хослиги ва биринчи навбатда, унинг бузилган ёки баҳсли ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилганлиги билан белгиланади.

Калит сўзлар: маъмурий иш юрителиш, Маъмурий процессуал кодекси, маъмурий иш юрителиш иштирокчилари, тарафлар, аризачи, жавобгар, процессуал ҳуқуқлар, процессуал бурчлар.

Abstract:

The article is devoted to the study of issues related to the legal status of parties in administrative proceedings. The relevance of this type of research is primarily due to the emergence of a new procedural normative legal document in the internal legal system - the Administrative Procedural Code of the Republic of Uzbekistan. General

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Oct., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

scientific (dialectical, systematic, analysis, synthesis, analogy, specification, generalization) and special legal methods (formal legal, comparative legal) were used in the process of preparing the article to obtain the most reliable scientific results. At the same time, the author provides a general description of the legal status of various participants in the administrative process, dwells in detail on its parties (applicant and respondent), considers their main procedural rights and obligations, analyzes procedural institutions. In short, the specific features of the legal status of the parties in the administrative proceedings are determined by the uniqueness of this type of court proceedings and, first of all, the protection of their violated or disputed rights, freedoms and legal interests.

Key

words: administrative proceedings, Code of Administrative Procedure, participants in administrative proceedings, parties, applicant, respondent, procedural rights, procedural duties.

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг Ҳаракатлар стратегиясининг аҳамияти катта бўлиб, фуқаролик, жиноят ишлари бўйича судлар ва хўжалик судларининг ваколатларини қайта кўриб чиқиш йўли билан Маъмурий судларни ташкил этиш назарда тутилди. Маъмурий судларнинг ташкил этилиши 2018 йил 8 январда Ўзбекистон Республикасининг «Маъмурий тартиб таомиллар тўғрисида»ги Қонуни ва 2018 йил 25 январда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодекси билан мустаҳкамлаб қўйилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 июлдаги ПФ-6034-сонли «Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ҳамда 2022 йил 28 январь кунги ПФ-60 сонли Фармони билан 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тасдиқланди.

Ўзбекистонда мустақилликнинг илк кунлариданоқ давлат ва жамият ҳаётини босқичма-босқич ислоҳ этиш, ҳуқуқий давлат қуриш, фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш, фуқароларнинг давлат бошқарувидаги иштирокини таъминлаш каби давлат бошқаруви, аниқроғи, маъмурий фаолиятни янада демократлаштиришга доир чоратадбирлар ўтказиб келинмоқда. Давлат бошқаруви соҳасидаги бундай ўзгариш, ислохотлар, албатта, доимий илмий изланиш ва янгиликларга таянади. Шунинг учун ушбу ўқув қўлланма доирасида Ўзбекистон Республикаси ҳамда хорижий давлатлар маъмурий органлари (давлат бошқаруви органлари) фаолиятининг қиёсий-

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Oct., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ҳуқуқий таҳлили амалга оширилди.

Маъмурий процессуал ҳуқуқий муносабатларнинг ҳуқуқий моҳиятини очишга ўтишдан олдин "маъмурий жараён" тушунчасининг ўзига хослигини аниқлаш керак. Илмий ва ўқув адабиётларида маъмурий жараён деганда маъмурий процессуал шакллар доирасида амалга ошириладиган ва маъмурий ҳужжатларни қабул қилиш ва ижро этиш орқали муайян ишларни ҳал қилишдан иборат бўлган давлат бошқарувининг ҳокимият фаолияти тушунилади. Бошқа муаллифлар маъмурий жараённи худди шундай тушунишни намоён этишди.

Ю.Н.Старилов таъкидлаганидек бу ёндашув кенг маънода маъмурий жараённи тушунишга мос келади. Ушбу ёндашувга амал қилган муаллифлар уни ижро этувчи ҳокимият органлари ва уларнинг мансабдор шахслари фаолиятининг процессуал томонини кўриб чиқадиган маъмурий процессуал фаолиятнинг бошқарув ёки процессуал концепцияси билан аниқлайдилар. Бошқача айтганда, бу ижро ҳокимияти органлари томонидан давлат бошқарувини амалга ошириш тартибидир. Д.Н. Бахрахнинг сўзларига кўра ягона процессуал шакл қонун ижодкорлиги, ҳуқуқни белгилаш ва юрисдикция эҳтиёжларини қондира олмайди, шунинг учун маъмурий жараённинг турли хил турлари мавжуд: маъмурий-ҳуқуқий, маъмурий-ҳуқуқий (оператив-маъмурий) ва маъмурий-юрисдикция. Маъмурий жараённинг бир қисми сифатида маъмурий иш юритиш маъмурий жараённинг бошқарув концепцияси муаллифлари томонидан умумий ва махсус процессуал қоидалар асосида маълум бир тоифадаги ишларни ҳал қилиш бўйича маъмурий фаолиятнинг махсус тури сифатида кўриб чиқилади. Маъмурий жараённинг ҳар бир тури доирасида тегишли маъмурий иш юритиш ажратилади. Масалан, маъмурий-юрисдикция жараёнида фуқароларнинг мурожаатлари бўйича иш юритиш ажралиб туради; маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларда ва бошқалар.

Маъмурий суд ишларини юритишда иштирок этувчи шахслар ва одил судловни амалга оширишга кўмаклашувчи шахслар маъмурий суд ишларини юритиш иштирокчиларидир.

Тарафлар, учинчи шахслар, прокурор, давлат органлари ва бошқа шахслар ўз зиммаларига юклатилган ваколатларга кўра ишда иштирок этувчи шахслардир.

Ишда иштирок этувчи шахслар иш материаллари билан танишиш,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Oct., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

улардан кўчирмалар олиш, кўчирма нусха олиш, рад қилиш тўғрисида арз қилиш, далиллар тақдим этиш, далилларни текширишда иштирок этиш, саволлар бериш, илтимосномалар киритиш, арз қилиш, судга оғзаки ва ёзма тушунтиришлар бериш, ишни кўриш давомида юзага келадиган барча масалалар бўйича ўз важларини, хулосаларини тақдим қилиш, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг илтимосномалари, важларига эътироз билдириш, суд ҳужжатлари устидан шикоят қилиш (протест келтириш) ҳамда ушбу Кодексда ўзларига берилган бошқа процессуал ҳуқуқлардан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

Ишда иштирок этувчи шахслар ушбу Кодексда назарда тутилган процессуал мажбуриятларга эга ва улар ўзларига тегишли барча процессуал ҳуқуқлардан инсофли равишда фойдаланиши керак.

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодексининг 40-моддасига кўра “Аризачи ва жавобгар маъмурий суд ишларини юритишдаги тарафлардир. Ўзларининг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида талаб тақдим этаётган ёки манфаатларини кўзлаб талаб тақдим этилган фуқаролар ва юридик шахслар аризачилардир. Ариза (шикоят) талаби қаратилган маъмурий органлар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва уларнинг мансабдор шахслари жавобгарлардир. Тарафлар тенг процессуал ҳуқуқлардан фойдаланади.”

Талаб бир нечта аризачи томонидан биргаликда ёки бир нечта жавобгарга нисбатан тақдим этилиши мумкин. Аризачилар ва жавобгарларнинг ҳар бири бошқа тарафга нисбатан суд процессида мустақил катнашади. Процессда биргаликда иштирок этувчилар ишни олиб боришни шерик иштирокчилардан бирига топшириши мумкин. Бошқа жавобгарнинг иштирокисиз ишни кўриш мумкин бўлмаган тақдирда, биринчи инстанция суди ҳал қилув қарори қабул қилингунига қадар аризачининг розилиги билан ўша жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб этади.

Агар қонунчиликда ишда бошқа жавобгар иштирокининг мажбурийлиги назарда тутилган бўлса, суд ўз ташаббуси билан шу жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб этади. Суд аризачининг илтимосномаси бўйича ҳам бошқа жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб этишга ҳақли. Бошқа жавобгарни ишда иштирок этишга жалб этиш ҳақида ёки жалб этишни рад қилиш

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Oct., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

тўғрисида ажрим чиқарилади. Бошқа жавобгар ишда иштирок этиш учун жалб этилганда ишни кўриш бошидан бошланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг Ҳаракатлар стратегияси.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Маъмурий тартиб таомиллар тўғрисида»ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодекси. 2018 йил 25 январь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 июлдаги ПФ-6034-сонли «Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ги Фармони.
5. 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси. 2022 йил 28 январь кунги ПФ-60 сонли Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони.
6. «Давлат органлари билан муносабатларда фуқаролар ва тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқларининг самарали ҳимоя этилишини таъминлаш ҳамда аҳолининг судларга бўлган ишончини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-107 сонли Қарори. 2022 йил 29 январь.

